

Рюноске Акутагава

СТРАННА ИСТОРИЯ

НЕИЗДАВАНИ РАЗКАЗИ

София, 2020

Преводът е направен по следните издания:

芥川龍之介

- 「羅生門・鼻・芋粥」角川文庫、角川書店
1950（昭和25）年10月20日初版発行
- 「現代日本文学大系 43 芥川龍之介集」筑摩書房
1968（昭和43）年8月25日初版第1刷発行
- 「蜘蛛の糸・杜子春」新潮文庫、新潮社
1968（昭和43）年11月15日発行
- 「芥川龍之介全集1」ちくま文庫、筑摩書房
1986（昭和61）年9月24日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集2」ちくま文庫、筑摩書房
1986（昭和61）年10月28日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集3」ちくま文庫、筑摩書房
1986（昭和61）年12月1日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集4」ちくま文庫、筑摩書房
1987（昭和62）年1月27日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集5」ちくま文庫、筑摩書房
1987（昭和62）年2月24日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集6」ちくま文庫、筑摩書房
1987（昭和62）年3月24日第1刷発行
- 「芥川龍之介全集第四巻」筑摩書房
1971（昭和46）年6月5日初版第1刷発行
- 「昭和文学全集 第1巻」小学館
1987（昭和62）年5月1日初版第1刷発行

© Издателство „Изток-Запад“, 2020

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мартина Неделчева, подбор и превод, 2020

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2020

ISBN 978-619-01-0659-3

РЮНОСКЕ АКУТАГАВА

СТРАННА
ИСТОРИЯ
НЕИЗДАВАНИ РАЗКАЗИ

Подбор и превод от японски
Мартина Неделчева

Съдържание

Три дни вода.....	7
Старост.....	15
Ад на самотата	21
Баща.....	25
Въшки.....	31
Късмет.....	37
Кучетата и свирката	45
Драконът	55
Вещица.....	65
Зелен лук.....	97
Ду Дзъчун.....	107
Сянка.....	117
Странна история.....	129
Странна среща.....	135
Бог Агни	159
Майка	169
Хлад	179
Конските крака.....	185
Зла поличба.....	199
Пролетна нощ.....	201
Регистър на покойниците	205
Сън.....	211
За автора.....	219

Три дни вода

В аудиторията този следобед щеше да се проведе среща за оказване на подкрепа към пострадалите от природното бедствие. Като влязох в стаята на първи „В“ клас (тогава я бяхме направили свой кабинет – на завършилите и учащите), Камихара¹ и Иваса бяха преместили чиновете по средата и усърдно пишеха нещо. Лицето на приведения Камихара изглеждаше червено на проникналата през прозореца слънчева светлина. На най-близкия чин до вратата Шичиджо, Шимомура и завършили ученици, чиито имена не знаех, се бяха заели да приготвят дрехи, кърпи, ленен плат и рециклирана хартия като дарение за пострадалите. Двама в тъмносино облекло с шарки усърдно надипляха ленения плат и го режеха на парчета с големината на кърпите. Дете с кафява хакама² от Кокура усърдно ги сгъваше и редеше на купчина. Отсреща Хара и Оно бяха разтворили торба със солени крекери и усърдно ги брояха.

Йода също стоеше наблизко с отворена торба, пълна с големи хлебчета с пълнеж от сладка бобена паста, и усърдно ги броеше: „Ъъ, пет, десет, двајсет...“ Във всеки случай крекерите и хлебчетата, взети заедно, струваха едва четири йени и тримата леко се слисаха от изчислението.

Като погледнах към катедрата, сред завързаната с въженце рециклирана хартия и ненарязаните кърпи, разпилени в безпорядък, зърнах Хирацука, Кокуфу и Кийомидзу, които записваха на черната дъска броя на пострадалите и броя на крекерите, и усърдно ги изваждаха и делеяха. Странно защо – навярно понеже пишеха припряно – дори цифрите като че ли бързаха усърдно.

¹ При японските и китайските имена в книгата на първо място се поставя фамилията, а на второ – личното име. (Всички бележки под линия, без изрично посочените, са на преводача.)

² Традиционни японски широки панталони, които се връзват на кръста и стигат до глезените.

Тогава дойде господин Хиросе. Каза две-три думи и отново излезе усърдно. Междувременно хлебчетата свършиха и усърдно купихме още. Усърдно отидохме при господина да преговаряме за отваряне на клуб за кореспонденция. Обадихме се на „Кайсейша“¹ и усърдно поръчрахме картички. Всички до един действахме усърдно. Каквото и да правехме, правехме го усърдно. Но пък се справяхме с много неща. Игрището, което се виждаше през прозореца, още беше пълно до ръба с неподвижна, сгъстена вода с цвят на разтопена мазилака, която отразяваше августовското синьо небе – с изключение на влажната червена почва със следи от тук-там оттекла се вода. Хърбаво черно куче с дълга козина се мокреше във водата от глава до пети, като пръхтеше. Стори ми се, че дори то се е осмелило да бърза усърдно.

СРЕЩАТА ЗАПОЧНА В ОКОЛО ТРИ ЧАСА.

В аудиторията, обградена като манастир от сиви стени и мрачни прозорци, се наредиха в безпорядък няколкостотин пострадали с изнурени лица. Там беше и богаташката с мърлява юката², която носеше на гръб момченце с трихофития³ по кожата. И бабата с възпалени клепачи, която носеше тънко, мръсно кимоно с подплата и стегнато увита кърпа за пояс. И младежът само по бяла плетена блуза и долни гащи. И девойката, увила пояс върху огромния прорез на ливреята си. И чичкото с аления нос, който носеше на кръста си избеляло червено одеяло. Всички тези хора бяха пожълтели и стояха обърнати към катедрата с неумолими изражения. От грамофона върху нея се чуваше носов глас, който пееше някаква фолклорна песен.

След като песента от грамофона свърши, имаше приветствие от господин Изуно. Определено си беше дълго, но за съжаление, вече изцяло го забравих. После грамофонът изсвири още една мелодия и започна разказът на Тейсуй „Страхливият Джинбей“. Тук-там се появиха жизнерадостни усмивки. От колко ли време не се беше надигал смях у тези хора? Нима не бяхме организирали тази среща в училище, за да го чуем? Огромна тъга налегна

¹ Търговско сдружение, създадено през 1873 г.

² Вид лятно кимоно.

³ Гъбично заболяване по кожата на тялото или главата, което причинява появата на малки кръгови отпечатъци, червени петна или мехури. – Б.р.

гърдите ми, докато гледах квадратното синьо небе през прозореца и слушах как се смеят.

Срещата приключи малко след края на разказа. Пострадалиите започнаха да се изнизват през тесния вход и да се разпръсват по стайте. Ние ги чакахме в средата на коридора и раздадохме торбички с бисквити на възрастните и крекери и хлебчета на децата. Един чиновник от районната администрация и млад полицай с бели дрехи напомняха: „Благодарете им, благодарете им!“ и пострадалите един по един свеждаха учтиво глави. Сред тях имаше момиченце на дванайсет-тринайсет с червен пояс, което направо коленичи на земята, като му казаха да благодари, пропъзая до обувките ни и опря лице в дъските на пода. Когато промълви „благодаря“, неволно ме трогна до съзати.

ВЕДНАГА СЛЕД КРАЯ на срещата открихме клуба за кореспонденция в канцеларията. Съоръжение, чрез което пишехме писма вместо хората, които не можеха да пишат. С Хара и Оно писахме на един чин. Отворихме стъклената врата на канцеларията, която гледа към коридора, вкарахме дългите чинове от библиотеката и скамейките от аудиторията и седнахме тримата. Пред прозореца веднага се събраха много хора, защото на стената отвън имаше бележка от господин Такада: „Пишем писма вместо вас безплатно“. Измъквахме някакви думи с ленива воля, преди писането по картичките най-сетне да тръгне гладко; сетне видяхме, че има няколко пресилени „тъй като“, „понеже“ и „от сърце желаем всичко най-хубаво“, запънахме се и не можахме да продължим. Вторият или третият, който дойде при мен, беше един дядо, но като го попитах за изказа, заговори как дъщерята на сестрата на чичото, който бил счетоводител в някаква болница някъде край река Комацугава, се омъжила за втория син на роднини от селото на съпругата на сина на по-голямата му сестра. Когато водата на Комацугава преляла и стигнала дори в селото на втория син на роднините от селото на съпругата на сина на по-голямата сестра на дядото, дъщерята отишла по някаква работа във воденицата, която държал стар познат – синът на съдържателя, но сестрата на чичото, който бил счетоводител в болницата, направи нещо и дъщерята отложила работата си и отишла да прави нещо друго в къщата на ключар в квартал Саруга-

ку на район Канда, който бил чичо на приятел на сина на дядото. Такива ги бърбореше и колкото и да се опитвах да му задам въпроса си, той все ме прашаше в трета глуха – смисълът съвсем се загуби и се обърках още повече. Дори сега, като се сетя за онзи момент, все още нямам представа какво съм написал на картичката. При Хира пък дойде една баба, той я попита: „Получател?“ и тя измъмри „господин Хейгоро“ или нещо такова. А когато я притисна с въпроса „Каква е фамилията му?“, му каза, че фамилното име не ѝ било известно, но го увери, че всеки в квартала знаел кой е господин Хейгоро и че нямало как да не стигне до него, дори да не пишело фамилия. Както и се очакваше, Хира отвърна: „Само с „господин Хейгоро“ няма да стигне до него“ и стана за срам, но накрая склонил да напише еди-коя си улица, еди-кой си номер, до уважаемия господин Хейгоро. Ако така успееше да стигне до дома на господин Хейгоро, несъмнено дори той самият би се озадачил.

Особено забавно беше с един тип, забравих при кого отиде, но даде име на получател „Шосенджи, Нодаясуцуден“ и никой не знаеше как да го запише с йероглифи. Накрая го изписахме така, че заприлича на китайски – сигурен съм, че ако беше включено в изпита по китайска литература, всеки ученик от което и да било училище щеше да бъде скъсан.

Клубът за кореспонденция прекрати дейност малко преди залез-слънце. Обичайният банков служител дойде да събере месечната учебна такса през прозорчето, а Камихара, Иваса и другите завършили поеха писането. В същото време ние затворихме прозорците. Когато си тръгнахме, вече се беше стъмнило. От прозореца на втория етаж се виждаше бледа светлина, а прането, окачено на клоните на трепетликата, беше изцяло прибрано.

След това клубът отново продължи да работи. С изключение на горепосочените, Хирацука, Кокуфу, Сунаока, Кийомидзу, Йода, Шичиджо, Шимомура и останалите, които вече не помня, се затъжиха, че са изгубили привилегията да бъдат публично признати тук. Искане ми се да добавя, че не ми се струва случайно, че някои хора поеха писането и изхабиха около шестстотин картички именно за това.

СЛЕДОБЕД два дни по-късно използвахме част от дарените средства, за да дадем над четиристотин чифта гащи на пострадалите. Всеки носеше по една кутия с дузина гащи и започнахме да обикаляме по стаите. Нисък чиновник от районната администрация, който приличаше на циганин, правеше съпоставка със счетоводната книга и викаше пострадалите един по един, а ние им раздавахме чифтовете. За съжаление, съм забравил в коя стая кой какво е правил, но си спомням едно – май беше, като влязох в стаята на пети „В“ клас. В мрачния ъгъл имаше топка избеляло тъмносиньо одеяло с едро черно райе. В началото си мислех, че просто е сгънато така, но въпросният циганин извика някакво име, одеялото се разшава и отвътре се показва дълга сива брада. Сетне се появи старец с мътни очи и зачервено лице. А накрая – дълга, права сива коса. Известно време той ни гледа, после затвори очи. Отблизо миришеше на алкохол. Стори ми се, че по някакъв начин е успял да скрие бутилка водка под одеялото.

Хира обиколи стаите на втория етаж и каза, че в тази на пети „А“ клас имало луда жена, която гледала втренчено водата в кофата. Представих си как тази жена с вързана коса стои облегната на сивата стена с дъждовните петна с ръка, мушната между католите на износения си сатенен пояс, и наблюдава водата в кофата, навела глава. Наистина като в роман.

Когато раздадохме долните гащи, пристигнаха много дарени вещи от маркиз Маеда, прибрани в грамаден сандък с герб, изобразяващ сливов цвят. Помислихме, че са бонбони, но се оказаха ризи и препаски. То се очаква, че маркиз Маеда може да прави големи неща.

Сякаш мина цяла вечност, преди да настъпи утрото на деня, в който пострадалите щяха да се приберат по домовете си. Решихме да използваме остатъка от дарените средства, за да направим томбола.

Наградите поръчахме предната вечер. Сутринта на уречения ден, когато отидох в училищната канцелария, там вече се беше събрала цялата банда и активно подготвяше лотарията. Малцина можеха да навиват хартията добре, затова господин Хиро-се и господин Масаки ни помогнаха. Сунаока се справяше най-добре от нас. „Еха, бива си те!“ – възкликнах, докато

го наблюдавах с възхищение. Разбира се, на мен навиването не ми се удаваше.

В канцеларията имаше струпани купчини от различни вещи. Като ги купувахме предишната вечер, Оно се изприказва до краен предел и в резултат ни осигури четка за почистване. Имаше някакво сито, подходящо за пресяване на мисо¹. И сапун за пране, който приличаше на мумифицирано правотъгълно сладкишче от сладка бобена паста. Метла и бамбукова шпатула. Дървени сандали и кухненски нож. Кукла с червени дрешки, глинена фигурка на куче с лице като на безух тюлен от остров Ропен² и много други играчки, сред които май имаше и пет-шест калайдисани флейти, които купихме по препоръка на Хара. Спирам с обясненията за наградите, но ми се ще да опиша още една – жълтите лакирани клечки за хранене. Бяха стотици. След като ги раздадохме, се подразних, защото миризмата на лак невъзвратимо остана по ръцете ми. Сърцето ми се качваше в гърлото и при най-малкото лъхване. Тогава наистина проумях защо сред наградите в лотарията именно лакираните клечки са били забранени до времето на Сун Дзъ.

Като свършихме с лотарията, Хара и Йода се заеха да обикалят стаите една по една. След малко хората започнаха да прииждат на тълпи. Наложих се да отворим дясната врата, която обикновено стоеше залостена, защото влизаха през десния вход от страната на канцеларията. Комбинирахме метлата със сапуна и бамбукова кошница, четката за почистване със ситото и бамбуковата шпатула, сандалите с чифт клечки, и останаха най-трудните за разделяне – лакираните миризливи клечки, които разделихме на чифтове. Ако бях спечелил такива от лотарията, щях да ги откажа.

Сунаока и Кокуфу обявяваха печелившите, като ги четяха един по един на висок глас. Сред тях имаше цяло петчленно семейство, на което се паднаха сандалите. Хрумна ми, че би било забавно, ако десетчленно семейство спечели всички лакирани

¹ Традиционна японска подправка, чрез която се приготвя едноименната супа. Образува се при ферментация на соя, ечемик или ориз, сол и вид плесенна гъба.

² Остров Ропен, наричан още Кайхьо или Тюлений, се намира в Охотско море, близо до остров Сахалин.

миризливи клечки, но за жалост, не си спомням да е имало такъв случай.

След първия кръг на томболата останаха много награди. Към тях добавихме непечеливши билети и направихме втори кръг. Свърши точно по пладне. Евакуираните вече започнаха да се връщат по домовете си. Някои учтиво дойдоха да ни благодарят.

Когато с тежко задоволство и лека умора излязохме от канцеларията, в която няколко дни непрекъснато бяхме заети, надникнах през прозореца и видях, че увехналият кипарис и ниската трепетлика оставят къса ярка сянка върху покрития с кал чакъл, а на дървения панел на сивата училищна сграда, блестящ от лъчите на обедното слънце, бяха подпрени цинкова плоча и метла. Може би чистенето на останките щеше да започне утре.

1910 г.

Старост

В чайна ресторанта „Гьокусенкен“ в Хашиба имаше репетиция на ичюбуши¹.

От сутринта се бяха скупчили тежки облаци, на обяд найсетне заваля сняг – бе дошло време да се включи осветлението. По възетата за сняг, опънати край бора в градината, бе натрупало толкова много, че се бяха отпуснали. Ала в стаята, двойно отделена от стъклена врата и плъзгащи се врати, грееше мангал – толкова горещо, че да се замаеш. Злобният генерал Накадзу хвана господин Рокин, който носеше някаква дреха от скъп плат с кафяви златни нишки върху синьо-зеленото си хаори², и му рече подигравателно:

– Я съблечи едното. Ще вземе да ти падне помадата.

Освен господин Рокин бяха дошли три гейши от Янагибаши и собственичка на чайна в Дайчи. Всички бяха прехвърлили четирийсетте. Съпругите на господин Огава, генерал Накадзу и останалите и възрастният човек бяха само шестима. Мъжете гости бяха прегърбеният учител по ичюбуши на име Уджи Шигьо и седем-осем начинаещи господа, трима от които знаеха пиеси от трите упълномощени театъра³ и за правителствените инспекции по време на фестивала Санно. Сред тези хора течаха оживени разговори за репетициите на гидаю, които се състояха в общежитието на Тобая във Фукугава, и за срещата на събирачите на сенджафуда⁴, чийто домакин беше Цуто от крайбрежието на Ямаширо.

¹ Една от разновидностите на джорури: наративно пеене под музикалния съпровод на триструния инструмент шамисен. В разказа се споменават и други видове: гидаю, кийомото, нагаута и хаута.

² Традиционна връхна дреха, която се облича върху кимоно.

³ Театри, които имат разрешение от правителството да изпълняват традиционния японски театър Кабуки от средата до края на периода Едо (1603–1868).

⁴ Хартиени стикери, които се поставят върху вратите или таваните на светилищата и храмовете в Япония.

Традиционната японска стая беше голяма около трийсет метра и изглежда, бе най-широката в къщата. Тук-там електрическата светлина, която идваше от хартиения фенер, оставяше кръгли сенки по кедровия таван. В тъмната ниша имаше сливови клонки и нарциси, елегантно поставени в стара медна ваза. На стената висеше свитък, вероятно написан от четката на Тайги¹. Дребен надпис прорязваше средата на изветрялата хартия от жълт бананов плат: „Червеникав плод – съзерцават го птица и камелия.“ От малката селадонова² кадилница, оставена на палисандровата етажерка, не се издигаше дим – съвсем бе застинал. Навяваше на зима.

Отпред бяха постлани два килима, които изцяло покриваха пода. Ярката им алена жар се отразяваше и по кожата на шамисена, и по ръцете на свирещите, и по поставката от рафинирана пауловния³, върху чийто емайл бе издълбан семеен герб с формата на цвете. Всички се бяха настанили от двете страни на нишата, обърнати с лице към нея. Господата седяха от дясната страна: на почетното място – учителят Шигьо, до него – генерал Накадзу, след това – господин Огава. От лявата страна бяха отделени дамите. На най-нископоставените места отдясно седеше възраният човек.

Той се казваше господин Фуса – старец, навършил шейсет години по-миналата година. Помнеше вкуса на сакето в чайниците, когато беше на петнайсет, а през годината преди да стане на дваисет и пет се бе опитал да извърши двойно самоубийство от любов с млада високопоставена куртизанка от публичния дом „Дайкоку Кинпей“. След това за кратко пропиля магазина за ориз, оставен в наследство от родителите му. Разбираше от всичко, но не умееше нищо, страдаше от алкохолизъм. Когато учителят му по утадзава⁴ критикуваше поезията хайкай⁵, той също го правеше. Така припечелваше по нещо и за известно време успяваше да върже двата края, но за щастие, сега в този чайна ресторант за него се грижеше далечен роднина. Според думите

¹ Тайги Тан – поет, творил в средата на периода Едо.

² Селадонът е вид порцелан със зеленикав цвят.

³ Широколистно дърво, чийто дървесина се използва за декорация.

⁴ Кратка песен от края на периода Едо.

⁵ Навързани стихове с хумористичен характер.

на генерал Накадзу детският дух на господин Фуса, докато бил в разцвета на силите си, беше незабравим – вечерта на фестивала Канда носел юката, която напомняла за порой в полето, и пеел с цяло гърло. Сега обаче беше значително остарял и рядко напяваше любимата си утадзава, дори бе спрял да се грижи за славея, който някога боготвореше. Повратът бе настъпил след смъртта на Ичикава Данджуро IX и Оное Кикугоро V¹, понеже беше загубил желание да посещава пиесата, която преди често се отбивал да гледа. Дори сега, облечен в жълто кимоно от Чичибу с кафяв пояс от Хаката и седнал на най-нископоставеното място, никак не приличаше на човек, пропилял целия си живот в безпътство и развлечения. Генерал Накадзу и господин Огава го питаха: „Господин Фуса, разкажете ни за онази от Итаджинми-чи... Как се казваше... Вярно, Яеджи Окику. Отдавна не сте разправяли тази история“, а той отвърщаше: „Не, напоследък вече съм изгубил всякакво желание“, като потъркваше голата си глава и се опитваше да смали дребното си тяло още повече.

Ала странно как, като чу дрезгавия глас във втората и третата част, който чувствено напяваше към звъntenето на шамисена в тоналност „ниагари“: „Сега бленуваше за разрошената ѝ коса“ или пък „Със златен конец извеза буквите „Ела нощес“, а на подгъва спа със Сейджуро“², отдавна потъналото в сън сърце на стареца като че ли постепенно се пробуди. В начало слушаше, превил гръб, но внезапно се изопна, а когато господин Рокин зарецитира „Върхът на Асама“ и стигна до фрагмента: „И омразата, и любовта не се променят в оставащия сън, а навярно и в сърцето“, той леко люшна рамене със затворени очи, сякаш унесен от звука на струните – отстрани изглеждаше като погълнат от съня на миналото. Сред изхабената печал песента и струните от ичюбуши, чието скрито *обаяние* не се долавяше при нагаута и кийомото, нямаше как да не породят вълна от безвременни чувства в дъното на сърцето му, вкусило и сладост, и горчивина през дългите години на остаряване.

¹ Данджуро Ичикава IX (1838–1903) и Кикугоро Оное V (1834–1903) – известни актьори в театър Кабуки, оглавявали актьорските фамилии Ичикава и Оное.

² Цитатите са от пиесата „Молитвени песни за петдесетгодишен помен“ на прочутия драматург Чикамацу Мондзаемон.

Когато „Върхът на Асама“ свърши и неколцина ак-
 Рюноске тьори приключиха с рецитирането на „Ханаго“, господин
 Акутагава Фуса стана от мястото си с думите:

– Приятно прекарване.

Точно в този момент поднесоха масички с храна пред гос-
 тите и за известно време настана оживление, а генерал Накадзу
 изглеждаше безкрайно изненадан, че господин Фуса е остарял:

– Брей, времената се променят – свършено е с господин
 Фуса, щом чак той е заприличал на дядка от караулното.

– Това ли е човекът, за когото говорихте наскоро? – попита
 господин Рокин.

– Дори учителят знае, тъй че слушай. Бива си го в тради-
 ционните изкуства. Може да пее и утадзава, и ичюбуши. Ако не
 ти се вярва, да знаеш, че е участвал в шинайнагаши¹. И макар че е
 правил такива неща, е практикувал в школата в Уджи – също като
 учителя.

– Онази учителка по ичюбуши от Комаката – Шичьо ли се
 казваше? Хванал се с нея по същото време – обади се и господин
 Огава.

Слуховете за господин Фуса продължиха един след друг из-
 вестно време, докато накрая започна пиесата „Доджджи“ на
 възрастните гейши от Янагибаши и помещението отново утих-
 на. Веднага щом приключи, дойде ред на „Кагекийо“ на господин
 Огава, който стана от мястото си за малко и отиде до нужника.
 Всъщност възнамеряваше да изпие едно сурово яйце, ала като
 излезе в коридора, както очакваше, генерал Накадзу се появи не-
 забележимо.

– Господин Огава, какво ще кажеш тайно да прием по едно?
 Моята пиеса „Саксийни дървета“ е след твоята. На човек никак
 не му стиска, като е трезвен.

– И аз тъкмо мислех да врътна едно сурово яйце или пък сту-
 дено саке. Същият съм – не се ли напия, нямам никаква смелост.

Отидоха да пуснат една вода, след което тръгнаха по ко-
 ридора към главното помещение и отнякъде долетя шепот. От
 другата страна на дългия коридор имаше стъклени плъзгащи

¹ Една от практиките на музикантите, които представят шинай – песен от
 периода Едо. Отличителното е, че изпълнителите пеят и свирят на своите
 клиенти, докато вървят по улицата.

се врати, а от пространството, където свършваше бледосиният сняг, който бе натрупал върху Nageia nagi и чадъровидните ели в градината, се отделяше течението на тъмна голяма река. Тук-там светлините на отсрещния бряг проблясваха в жълто. Двата гласа се извиха като песента на дъждосвирец, сякаш разрязваха речно-то корито със сребърна ножица, а сетне и вълн, и вътре настъпи пълна тишина – дори шамисенът не се чуваше. Долавяха се само сняг – сняг, който покриваше червените плодове на ардизията; сняг, който падаше върху снега; сняг, който се плъзгаше по листата на аралията – и гласове, които продължаваха да се крият в него: шептене, леко като потракването на игла на шевна машина.

– Не било котка, която пие вода¹ – подшушна господин Огава.

Спряха и се заслушаха – изглежда, гласовете идваха иззад гореспоменатите плъзгащи се врати. Макар че често прекъсваха, те звучаха така:

„Защо съм се намусила ли? Не съм спряла да плача, какво друго да направя? И как иначе, хванал си се с госпожа Яко от къщата за гейши „Кинокуни“...“

„Не говори глупости. За какво да се занимавам с такава дъртачка?“

„Спокойно, продължавай да си плакнеш очите тогава.“

„Ами лошо, че си си го втъпила. Все пак имам теб – при-трябвала ми е друга жена! И без това се залюбихме, като рецитирах утадзава „Моя“ на репетицията. Тогава ти...“

– Проклетникът Фуса.

– Възрастен, но отракан – отбеляза господин Огава, приведе се и надзърна през полуотворената плъзгаща се врата. И двамата предусещаха мириса на пудра за лице.

Електрическата лампа гореше слабо в стаята, без да оставя сянка. На стената в нишата, широка около два лакътя, висеше изхабен свитък от храма Дайтокуджи. Под него беше поставена бяла ваза от Дзяоджъ със свенливо напъпил нарцис. Пред нишата имаше подвижно kotaцу², на което седеше господин Фуса –

¹ Цитат от пиесата „Новите листа на сливата: Скандалът за гребена“ на Мокуами Каватаке, поставена на сцена през 1864 г.: „Ако се заслушаш, не било котка, която пие вода, а любовни стонове“.

² Ниска дървена маса с вграден източник на топлина.

виждаше се само, че е застанал с гръб, наметнат с малко каймаки¹ от Хачиджо с яка от черно кадифе.

Нямаше и помен от жената. Върху карираната в тъмносиньо и бежово постеля на котацу бяха разтворени две-три книги за хаута, а до тях с прибрани лапи седеше малка бяла котка със звънче, окачено на врата. Всеки път, щом помръднеш, звънчето издаваше толкова лек звук, че не се разбираше дали се чува, или не. Господин Фуса се приближи тъй близо до меката ѝ козина, че едва не я докосна с голата си глава, и отново заговори сладкодумно сам на себе си.

– Тогава ти дойде. Каза, че ме мразиш, защото рецитирам така. Изкуството – също...

Генерал Накадзу и господин Огава се спогледаха мълчаливо. Сетне тихо тръгнаха по коридора и се върнаха в традиционната стая.

Нямаше изглед снегът да спре.

1914 г.

¹ Наметка с ръкави, която наподобява кимоно.

Ад на самотата

Чух тази история от майка ми. Тя каза, че я е чула от прачичо си. Не знам дали е достоверна. Ала предвид нрава на прачичо, мога да заключа, че подобно нещо е напълно възможно да се случи.

Прачичо бил истински естет и имал много познати сред актьорите и писателите от последните години на управлението на Токугава. Някои от тях били Каватаке Мокуами, Рюкатей Танекадзу, Дзендзайан Ейки, Тоей, Данджуро IX, Уджи Шибун, Кенконбо Рьосай и други. Преди всичко, Мокуами написал „Кинокуния Бундзаемон“ от „Едо, Сакура, Кийомидзу, Сейген“ по образец на прачичо. Вече минаха петнайсет години от смъртта му, но някога му бяха дали прякора Съвременния Кинокуния Бундзаемон и вероятно все още има хора, които са го чували. Фамилията му е Сайки, името – Тоджиро, поетичният му псевдоним – Кои, а прозвището в обществото – Цуто от крайбрежието на Ямаширо.

Веднъж Цуто се запознал с един монах в публичния дом „Тамая“ в квартала на червените фенери Йошивара. Той оглавявал дзенбудистки храм в близост до Хонго и се казвал Дзенчьо. Бил сластолюбец и се сблизил с куртизанка от публичния дом на име Нишикиги. Тъй като по това време на монасите се забранявало да ядат месо и да се женят, той, разбира се, се предрешавал, за да не го разпознаят. Носел жълто копринено кимоно с фалшив черен семеен герб и се представял за лекар. Така двамата случайно се заговорили.

Наистина било случайно: една нощ по време на запалването на фенерите Цуто отишъл до нужника на втория етаж на „Тамая“ и на връщане, както си вървял небрежно по коридора, видял мъж, който гледал луната, облегнат на перилата. Бил с обръсната глава, сравнително нисък и хилав. На лунната светлина на Цуто му се сторило, че е знахарят Чикунай,

който често посещавал публичния дом. Протегнал ръка, докато минавал покрай него, и леко подръпнал ухото му. Мислел си, че ще се посмее, като го види да се обръща стреснат.

Ала щом зърнал лицето му, самият той се сепнал. С изключение на бръснатата глава, онзи по нищо не приличал на Чикунай. Имал широко чело и навъсени, почти сраснали се вежди. Бил толкова изпит, че очите му изглеждали огромни. На лявата му буза ясно си личало родилно петно. На всичко отгоре – високи скули. Ето какво лице се връзало в очите на слисания Цуто.

– Какво има? – попитал раздражено монахът. Явно бил леко подпийнал.

Забравих да спомена, че тогава Цуто бил в компанията на гейша и комедиант. Двамата не могли да гледат безучастно как нещата се объркват. Комедиантът започнал да се извинява за неудобството от името на Цуто. Междувременно Цуто взел гейшата и бързо се прибрал в стаята си. Видяло се, че и естетите могат да сбъркат. Когато монахът разбрал от комедианта каква е причината за грешката, настроението му веднага се оправило и той се засмя гръмко. Не е нужно да споменаваме, че този монах бил Дзенчьо.

След това Цуто разпоредил да му занесат поднос със сладки в знак на извинение. Той пък се смутил и отишъл да му благодари. Така двамата завързали приятелство. И макар че го сторили, се срещали само на втория етаж на „Тамая“, иначе не се навестявали. Цуто не близвал нито капка sake, а Дзенчьо – обратното, бил голям пияница. Освен това Дзенчьо бил по-разточителният. И страшно често се отдавал на похотта си към жените. Самият Цуто отбелязал, че не се разбира кой от тях е истинският монах. Цуто бил едър, пълен и грозен, с неподдържана прическа и талисман в кесийка на сребърна верижка, окачена около врата му, и обикновено носел семпло синьо кимоно с бял пояс.

Един ден, когато Цуто се срещнал с Дзенчьо, монахът бил наметнал дрехата на Нишикиги и свирел на шамисен. Обикновено бил блед, но този ден изглеждал особено зле. Очите му били кървясали. От време на време отпуснатата кожа в ъгълчетата на устата му потръпвала. Цуто веднага решил, че нещо го безпокои. Уверил го, че ще го изслуша, ако желае да сподели терзани-

ята си с човек като него, но Дзенчю не склонил да ги разкрие. Напротив – говорел по-малко от обичайното и не следял темата на разговора. Цуто си го обяснявал като отегчение, каквото често обземало клиентите на публичния дом. Отегчението, което наляга отдалите се на разгул, не може да се прокуди чрез разгул. Станало така, че двамата с часове водили проникновен разговор. Изведнъж Дзенчю като че ли си припомнил нещо и казал следното:

– В будизма има много адове, но най-общо те могат да се разделят на три: главен ад, околен ад и ад на самотата. Има една мисъл: „Като слезеш на юг от Джамбудвипа и изминеш петстотин йоджана, там се намира адът“¹ и като цяло от прастари времена се смята, че адовете са под земята. Ала от тях само адът на самотата може внезапно да се появи навсякъде – сред планини, поля, гори и небеса. Като че ли обкръжението ти за миг се изпълва с неговите мъки. Попаднах в този ад преди две-три години. Нищо не задържа интереса ми дълго. Затова винаги съм живял в преследване на едно или друго обкръжение. Въпреки това, разбира се, не мога да избягам от ада. И все пак, ако не променям обкръжението си, ще стане още по-болезнено. Така прекарвам ежедневието си – в бродене, и от ден на ден се опитвам да забравя болката. Ако и това се окаже болезнено накрая, ще ми остане само да умра. Някога не ми се щеше да умирам, колкото и да бе трудно. Сега обаче...

Цуто не доловил последната дума. Дзенчю отново настроил шамисена и говорел тихо. Оттогава спрял да идва в Тамая. Никой не знаел какво се е случило с разпътния монах. Само че забравил при Нишикиги един том с откъси от Диамантената сутра. Години по-късно, когато Цуто пропаднал и заживял в уединение в Самукава, Шимоса, този том винаги стоял сред книгите на бюрото му. На задната страна на корицата Цуто написал свой стих: „Поле от роса – четиридесет лета теменугите блестят.“

¹ Вероятно цитат от сутрата „Махаविбхаша“, която в днешни дни е запазена само на китайски език. Джамбудвипа е един от четирите континента в индуистката митология и се счита за дом на боговете. Над него се намира небето, под него – долните светове, а навсякъде около него – целият видим свят. Йоджана е мярка за дължина, която се равнява на 15–20 км.

Книгата вече не е там. И навярно никой вече не помни стиха.

Тази история се случила около 1857 година. Майка ми я е запомнила, защото се е впечатлила от думата „ад“.

Въз основа на това, че прекарвам по-голямата част от ежедневието си в кабинета, мога да кажа, че прачичо ми и монахът са живели в съвсем различен свят. Що се отнася до моите интереси, развлекателната литература от времето на Токугава и гравюрите укийо-е не ме вълнуват особено. Ала думите „ад на самотата“ ме карат да изпитвам съчувствие към тези хора. Не смятам да го отричам. Защо ли? Защото може да се каже, че адът на самотата измъчва и мен самия.

1916 г.

Баща

Това се случи, когато бях четвърта година в прогимназията. През есента имаше тридневна училищна екскурзия от Нико до Ашио. „Събиране в шест и половина сутринта пред гара Уено, отпътуване в шест и петдесет“ – това гласеше съобщението на циклостилните копия, които раздаваха в училище.

В уречения ден изскочих от дома си, без да закуся добре. До гарата се стигаше за двацет минути с влак. При тази мисъл сърцето ми препускаше. Чувствах се като на тръни, докато стоях пред червените стълбове на гарата в очакване на влака.

За жалост, небето се заоблачаваше. Зачудих се дали звукът на свирките от фабриките ще разкъса сивата водна пара, която да се превърне в ситен дъжд и да се изсипе. Под тягостното небе по релсите на естакадата мина влак. Мина и фургон, отправен към завода за дрехи. Магазините един по един започнаха да отварят врати. На перона вече стояха още двама-трима. Имаша мрачни, недоспали изражения. Студ. Най-после дойде евтин влак.

Когато най-сетне успях да се хвана за ръкохватка в претъпкания вагон, някой отзад ме удари по рамото. Обърнах се стреснат.
– Здравсти.

Беше Носе Исоо. И той като мен носеше тъмносиня вълнена униформа, праметнал сгънатото си палто през лявото рамо, обут в ленени гамаша, с вързоп храна и бутилка вода, увиснали от кръста му.

Носе завърши същото начално училище като мен и влезе в същата прогимназия. Не беше силен по никой предмет, но не беше и слаб. Въпреки това имаше едно майсторско умение: чуеше ли някоя известна песен, веднага я запомняше. Показва ни го в цялата си прелест вечерта в странноприемницата, където щяхме да нощуваме по време на екскурзията. Да речитира китайска поезия, да свири на сацу-

ма-бива¹, да представя ракуго², да имитира гласове, да прави фокуси – всичко можеше. Освен това умееше да разсмива хората с жестове и мимики. Затова и класът го харесваше, и сред учителите имаше нелоша слава. Заедно ходехме на училище и се прибирахме, но иначе не бяхме особено близки.

– И ти си подранил.

– Винаги подранявам – заяви Носе и вирна глава.

– Ама наскоро закъсна.

– Кога?

– За часа по японски.

– А, като ми се развика Умаба. Човешко е да се греши. – Носе имаше навика да пропуска учтивите обръщания към учителите.

– Той се скара и на мен.

– Закъсна ли?

– Не, забравих си учебника.

– Освежителя за уста е страшно дребнав. – Освежителя за уста беше прякорът, с който Носе наричаше учителя Умаба. Погълнати от разговора, стигнахме на гарата.

Влакът беше все така претъпкан, както като се бях качил, и когато най-сетне успяхме да слезем и влязохме в гарата, още беше рано и се бяха събрали едва двама-трима съученици. Поздравихме се с „добро утро“. Седнахме на дървената пейка в чакалнята, борейки се за място. После, както винаги, взехме да си бъррим разпалено. Вече бяхме в горните класове и се перчехме, като използвахме частицата „бе“. Устите на наглата ни банда бълваха прогнози за екскурзията, оценки за съучениците и злословия за учителите.

– Изуми е голям шмекер бе, има ръководството за учители и вкъщи не е чел нито веднъж.

– Хирано е още по-голям шмекер бе. Като стане време за изпит, си записва всички исторически години по ноктите.

– Абе, те и даскалите са шмекери.

¹ Традиционен струнен музикален инструмент, произлизащ от провинция Сацума.

² Вид традиционен японски театър, при който са характерни комедийните представления, в които един актьор играе всички роли.

– Шмекери са, я! Тия като Хонма даже не знаят кое да напишат първо в ресеиве – „i“ или „e“, гледат си в ръководството, лъжат, ама се правят на велики бе.

Не казахме нито една сваятна дума – само кой бил шмекер. Междувременно Носе заклеими обувките на приличащия на занаятчия мъж, който седеше на съседната пейка и четеше вестник, с името „Паккинли“. Онези дни бяха нашумели нов модел обувки „Маккинли“, но обувките на този мъж бяха изгубили блясъка си и отпред дори зяпаха разлепени.

– „Паккинли“ си ги бива – казахме си и се засмяхме в един глас.

Развеселихме се и започнахме да одумваме различни хора в чакалнята. За всеки един спретнахме такива безсрамни обиди, каквито само токийските прогимназисти могат да измислят. Сред нас нямаше ни един послушен ученик, всички бяхме ненадминати в оплюването. А сравненията на Носе бяха най-остри и най-забавни.

– Носе, Носе, виж оная лелка.

– В лицето прилича на бременна риба балон бе.

– И тоя с червения фес прилича на нещо. Нали бе, Носе?

– Същински Карл V.

В крайна сметка Носе изцяло пое обиждането.

Тогава един от нас забеляза странен мъж, който стоеше пред таблото за разписание и изучаваше цифрите. Носеше шоколадовокафяв костюм, а на тънките му като хилки крака висеше груб, сив раиран панталон. По прошарената коса, стърчаща от старомодното му широкополо черно бомбе, си личеше, че е доста възрастен. Въпреки това около гърлото си беше увил елегантна чернобяла карирана кърпа и носеше под мишница дълго бамбуково бастунче, което приличаше на палка. И облеклото, и поведението му – всичко в него напомняше на илюстрация, изрязана от списание „Пънч“ и го караше да изпъква сред тълпата на гарата. Момчето, което го забеляза, охотно прие да zlepостави новия обект, разкиска се и дръпна Носе за ръката с думите:

– Хей, как ти се струва тоя?

Всички насочихме погледи към странния мъж. Той се изпъчи, извади от джоба на жилетката си голям никелиран джобен часовник, окачен на лилав шнур, и подробно

сравни цифрите с тези на разписанието. Виждаше се само в профил, но го познах веднага – беше бащата на Носе.

Ала никой друг от бандата не знаеше за това. Затова всички развълнувано се втреничиха в лицето на Носе в очакване да се залее от смях, като чуват от устата му подходящо описание за този забавен човек. Учениците в прогимназията не можеха и да си представят какво изпитва Носе. Понечих да ги предупредя: „Това е бащата на Носе, бе!“; но в същия миг се разнесе гласът на Носе:

– Тоя ли? Тоя е лондонски просяк.

Ясно е като бял ден: всички едновременно избухнаха в смях. Някои дори нарочно започнаха да го имитират – изпъчиха се и извадиха джобните си часовници. Неволно сведох очи. Нямах куража да погледна Носе в очите.

– Много точна забележка.

– Вижте, вижте му шапката!

– От улица „Хикаге“¹ ли е?

– Улица „Хикаге“, как ли пък не!

– Значи е от музея.

Всички отново се засмяха весело.

Под облачното небе гарата беше тъмна като по здрач. В този сумрак хвърлих скришом поглед към лондонския просяк.

Внезапно тънък лъч прониза облаците и падна косо, разширен от високия тавански прозорец. Бащата на Носе стоеше точно в центъра на светлината. Всичко наоколо се движеше. Докъдето се простира взорът, и отвъд него – всичко се движеше. Движението разми гласовете и звуците и обгърна голямата сграда като мъгла. Само бащата на Носе беше неподвижен. Този старец с откъснати от съвременното дрехи стоеше откъснат от съвременното сред потока от забързани хора, надянал черното си бомбе, надскочило съвременното, застинал като статуя пред разписанието с джобния часовник, окачен на лилав шнур, в дясната си длан...

След това дочух, че по това време бащата на Носе се отбил на гарата на път към университетската библиотека, където работел, за да види как синът му тръгва на екскурзия с нас, без да го предупреди.

¹ Стара улица в Токио, известна с магазините за стоки втора ръка.

Веднага щом завърши прогимназията, Носе Исоо се разболя от туберкулоза и умря. Поменът се състоя в училищната библиотека, а този, който изнесе прощалното слово пред снимката на Носе с униформена шапка, бях аз. В словото реших да включа изявление: „Почиташе семейството си“.

1916 г.

Въшки

I

На 12 декември 1864 година от устието на река Аджигава край Осака потеглили кораби от наказателна експедиция срещу провинция Чошю с войски от провинция Кашю, отговаряли за отбраната на Киото, под ръководството на главнокомандващия генерал Осуми но ками.

Начело били Кюдаю Цукуда и Санджуро Ямагиши; дивизионът от кораби на Цукуда бил вдигнал бели знамена, а дивизионът на Ямагиши – червени. Каква героична гледка били корабите Конпира с вместимост от седемдесет и пет тона, когато излезли от устието в открито море с плющящи на вятъра знамена в червено и бяло!

Ала дружината на тези кораби не била особено героична. На първо място, всеки плавателен съд носел трийсет и четири-ма господари и слуги и четирима моряци – общо трийсет и осем души. Затова вътре било много тясно, мястото за свободно придвижване – ограничено. Били натъпкани като змиорчета във ведро, толкова близо един до друг, че нямало къде да се стъпи. Вонята на пот би предизвикала гадене у всеки, непривикнал към нея. Било декември и вятърът, който духал от морето, наистина бил вледеняващ до кости. Особено след залез-слънце – той се спускал по склоновете на планината Мая, режел водната повърхност и дори зъбите на родените на север самураи започвали да тракат от студ.

На всичкото отгоре корабите били пълни с въшки. А те не само се криели по ръбовете на дрехите. Скачали по платната. По знамената. По мачтите. По котвите. Направо не можело да се определи какво се пренася – хора или въшки. Разбира се, по дрехите скачали десетки. Попаднали ли вър-

ху кожата, наставала истинска забава: започвало голямо чесане. Ако били пет-десет, щели да ги изтърпят някак, но както споменах, те били толкова много, че приличали на разпилени сусамови зрънца – за отървяване от тях и дума не можело да става. Затова телата на всички самураи и от дивизиона на Цукуда, и от дивизиона на Ямагиши, целите се подули и почервенели от ухапванията на въшките – и по гърдите, и по корема, като че ли поразени от дребна шарка.

Макар че положението било неспасяемо, нямало как да оставят нещата на произвола. Хората избивали въшките при всяка удадена възможност. Всички – от главнокомандващия, до носача на обувки – се съблекли и се заели да събират и хвърлят въшките в чаени купи. Вероятно на съвременния човек ще му се стори смешно, като си представи корабите Конпира с опънати платна във вътрешното море под зимното слънце и как трийсетина самураи с набедрени превръзки усилено търсят въшки под фаловете¹ и от задната страна на котвата, понесли чаени купи, но пред неволята всичко това добива сериозност независимо дали се случва преди реставрацията Мейджи, или в днешни дни. Така на всеки кораб голите самураи траели студа, като че ли самите те били големи въшки, и всеки ден търпеливо щъкали насам-натам, за да мачкат прилежно въшките по дървения под.

II

Впрочем, на кораба на Цукуда имало един странен мъж. Това бил Мори Конношин –своенравен пехотинец на средна възраст, с дажба от седемдесет чувала ориз за изхранване на пет гърла. Чудно защо единствено той не събирал въшки. Именно затова, разбира се, те се рояли около него. Някои се катерели по вързаната му на кок коса, други – по ръбовете на неговата хакама. Той обаче не им обръщал внимание.

Може би ще си помислите, че въшките не го хапели, но не е така. Също като останалите, имал червени петна по цялото тяло, всяко с големината и формата на монета. А и вероятно го сърбели, защото непрекъснато се чесел. Въпреки това обаче си оставал невъзмутим.

¹ Фал – въже за вдигане и спускане на платната.